

πού πηγαίναμε περίπλοτο με τὰμάξι ἀπὸ τὴν Τριπολιτσά στὴν Τεγέα, μοῦ εἶπε ἔτσι, ξαφνικά·

— Παραπονέθηκες, μαθαίνω, σὲ πολλοὺς πῶς σὲ πῆρα στὸ λαιμό μου.

Χαμογέλασα·

— Δὲ μὲ παρακίνησες λόγου σου νὰ βγάλω τὸ «Νουμᾶ» οὔτε μὲ ἀνάγκασες νὰ τὸν ξακολουθήσω, γιὰ νὰχω λόγο νὰ παραπονεθῶ ἐναντίο σου. Στὰ ὅστερα, γιατί νὰ παραπονεθῶ; Περηφανεύομαι ποῦ βγαλα τὸ «Νουμᾶ» καὶ περηφανεύομαι ποῦ μπόρεσα καὶ τὸν κράτησα ἴσαμε σήμερα. Ἀντὶ λοιπὸν παράπονα, τὸ ἐναντίο βνωμοσύνη σοῦ χρωστῶ πού μὲ τὴν ἠθική καὶ μὲ τὴν ὕλική σου συντρομή, μοῦ δυνάμωσες τὸ θάρρος μου γιὰ τὸν ἀγώνα.

Χαίρουμαι πού μοῦ δίνεται σήμερα εὐκαιρία νὰν τὰ ξαναπῶ τὰ ἴδια λόγια πού εἶπα στὸν κ. Πάλλη κείνο τὸ δειλινό. Καὶ σήμερα, μιὰ τέτια μέρα, πού εἶναι γιὰ μένα ἀληθινὴ Λαμπρή, ρήχνοντας τὴ ματιὰ μου πίσω, στὰ χρόνια πού περάσανε ἀπὸ τὴ μέρα ποῦ βγαλα τὸ πρῶτο φύλλο τοῦ «Νουμᾶ», δὲ βλέπω τ' ἀγκαθερὰ μονοπάτια πού διάδηκα οὔτε τὰ δειανὰ ποτήρια πού μοῦ προσφερθήκανε γιομάτα φαρμάκι, μὰ βλέπω μοναχὰ τὰ γαθὰ χέρια πού μ' ἀγγελλικὰ χαλосύνη μὲ στηρίζανε στὸ δρόμο μου — καὶ τὰ φιλῶ.

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Ἀνάμεσα στοὺς παλιούς ἢ γέρους πολεμιστές, ἀληθινούς γερολύκους τοῦ γλωσσικοῦ ἀγώνα, τολμάει νὰ ξεπροβάλλει δειλὰ-δειλὰ τὴν κεφαλὴ ἓνας χτεσινός, τολμάει νὰ βγάλει τὴ φωνή του στὸ πανηγυρικὸ ἐτοῦτο φύλλο τοῦ «Νουμᾶ» ἓνας πού ἀπὸ λίγες μόλις μέρες μπορεῖ νὰ λογαριαστῇ γιὰ συνεργάτη του. Τὸ νεοπρόβαλτο κουφόνι βλέπει μπροστὰ του στῆθια στρατηγῶν γιομισμένα πληγές μὰ καὶ παράσημα γιὰ τὶς ἀνεχτίμητες ὑπηρεσίες τους, καὶ ἀκούει σὲ γλώσσα ὀλοζώντανη τὴν ἀλησμόνητο ἐπὶ τοῦ Γερο-Σπαρτιατῶνε:

Ἄμμες πόκ' ἤμες ἄλκιμοι νεοῖναι.

Ζαλίζεται βλέποντας τὸ τί ἐγινε τόσον καιρό, πού αὐτὸ εἶταν στὰ σπάργανα, χωρὶς τὴ βοήθεια του, τὰ χάνει ἀπελπισμένο — μὰ στὸ τέλος βρίσκεται καὶ γι' αὐτὸ μιὰ παρηγοριά, ἢ παρηγοριὰ πού κρατᾷ τοὺς νιούς στὴ ζωὴ, ὅπως ἢ περηφάνεια γιὰ τὶς περασμένες δόξες τοὺς γέρους· σκέφτεται πῶς ἔχει τὴ δύναμη νὰ βγεῖ καὶ αὐτὸ στὸν ἀγώνα, ὅπως οἱ ἄλλοι πού τοὺς βλέπει μὲ θαυμασμό, νοιώθει

μέσα του ζωὴ, νοιώθει τὴν ἐλπίδα τὴν κάπως ὑπεροπτική τῶ νιῶν

ἄμμες δὲ γ' ἐσόμεθα πολλῶ κάρρονες.

Ἱστορία δὲν ἔχει ὁ νιός· γι' αὐτὸ θὰ παραξενευτεῖ ἴσως ὁποῖος πάρει στὰ χέρια του αὐτὸ τὸ φύλλο τοῦ «Νουμᾶ» πού ἀφιερώνεται στὴν ἐργασία ἐννιά ὀλόκληρων χρονῶν, πού ἀφιερώνεται στὸ παρελθόν, νὰ βρίσκει τὸ νομὰ τοῦ καινούργιου καὶ ἀπ' τοὺς πρὶο νέους συνεργάτες. Τί νὰ πεῖ γιὰ τὰ περασμένα ἓνας πού μόνο τὰ θαυμάζει καὶ δὲν τολμάει νὰ τ' ἀγγίξει μὲ τὰ βέδηλά του χέρια; Τί νὰ ἐγκωμιάσει τὸ ὅτι ἐγινε αὐτὸς πού τὰ κοιτάει μὲ μάτια ὀλοζήλια γιὰτὶ δὲν ἔδωλε καὶ αὐτὸς τὸ χεράκι του; Ἄν αἰστανότανε πῶς τὸ παρελθὸν μᾶς ἔφτασε στὸ τέρμα τοῦ ἀγώνα — μόνο ἀπογοήτεψης καὶ ἀπελπισίας τόνους θὰ σημείωνε ἢ πέννα του. Μὰ γιὰ τὴν τύχη του τὴν καλὴ — τοῦ μένει ἢ χαρά, πῶς βγαίνει μέσα στὴν πρὶο κρίσιμη ἐποχὴ τοῦ ἀγώνα, πῶς μακρὰ εἴμαστε ἀκόμα ἀπ' τὸ τέλος καὶ πῶς ἢ δύναμή του θὰ εἶναι χρήσιμη γιὰ κείνον. Ὅτι ἐγινε ὡς τώρα, οἱ πράξεις τῶν ἡρώων τοῦ ἀγώνα ὡς τὰ σήμερα, εἶναι γι' αὐτὸν ὄχι μόνο ἀντικείμενα θαυμασμοῦ μὰ καὶ βούκεντρα, εἶναι μυστικὲς θοορίες φωνῆς πού τις ἀκούει μὲς στὸν ὕπνο του καὶ δὲν τὸν ἀφύπνουν νὰ κοιμηθεῖ, τοῦ ὀρθανοίγουν τὰ μάτια γιὰ νὰ ἴδῃ πόσο μεγάλο κομμάτι λείπεται ἀκόμα, γιὰ νὰ νοιώσει, πῶς πρέπει, γυμνώνοντας τὰ μπράτσα του, ν' ἀρχίσει καὶ ὁ ἴδιος τὴ δουλειά. Ἔτσι, σὲ γραμμὲς αὐτὲς δὲ θὰ ἴδῃ κανεὶς, ὅπως ἴσως τὸ περίμενε, διήγηση γιὰ τὰ περασμένα, διήγηση πού ταιριάζει στοὺς παλιούς ἀγωνιστὰς μὲ τὶς ἀπειρες ἀναμνήσεις τους. (Οἱ γραμμὲς αὐτὲς δὲν εἶναι γιὰ τοὺς γέρους, πού δὲν περιμένουν τὰ δικά μας· τὰ ἐγκώμια, μὰ ξέρουν μόνοι τους καλὰ τὸ Μεγάλο πού πρόσφεραν ὡς τὰ τώρα· εἶναι γιὰ τοὺς νιούς, πού θὰ μπορούσαν, βλέποντας μόνο περασμένες πράξεις νὰ ζυμνοῦνται, νὰ αἰστανθοῦν μέσα τους τὴ ρωμαϊκὴ προγονοπληξία, νὰ ζητήσουν καὶ αὐτοὶ μεράδι ἀπ' τὶς δάφνες πού κοσμοῦν τὰ κεφάλια τῶν πατεράδων τους, νὰ ξεχάσουν πῶς πρέπει καὶ οἱ ἴδιοι νὰ ἐργαστοῦν γιὰ νὰ πλησιάσουν τὸ τέρμα πού ἔδωλαν ἑκείνοι, **μὰ δὲν τῶφτασαν**. Δὲν εἶναι βέβαια αὐτὸ κατηγορία στοὺς τιμημένους μας στρατηγούς· μακάρι νὰ φτανε ἢ καλὴ θέληση καὶ ἢ ἀφιέρωση τῆς δυνάμεώς τους ὀλόκληρης στὸν ἀγώνα γιὰ τὴ νίκη! Κάθε ἀγώνας σοβαρὸς βρίσκει ἀντίδρασεις πολλὰς, βρίσκει μπροστὰ του εἰδῶλα πολυκέφαλα πού, σὰν ἀνήκει μόνο στὴ μυθολογία ἓνας Ἡρακλῆς, πολὺ δύσκολα σκοτώνονται. Οἱ παλιοὶ ἔκαμαν ὅτι μπορούσαν καὶ καὶ περισσότερο — μὰ ἄφησαν ἀκόμα πολὺ-πολὺ γιὰ μᾶς. Ἰσως καὶ μεις ἀκόμη ἀφήσουμε

στούς απογόνους μας ατέλειωτον αγώνα — μα τώρα έχουμε υποχρέωση ν' αρπάξουμε τὰ δπλα, νὰ βγούμε μπροστά καὶ μὲ τὰ νεανικά μας μπράτσα νὰ πιάσουμε τὴν ἴδια στιγμή δλους τοὺς λαιμοὺς τῶν εἰδῶλων, νὰ τοὺς σφίξουμε γερὰ γιὰ νὰ τὰ ἰδοῦμε νὰ πέφτουν μπροστά μας — στὴν αἰώνια λήθη. Ἐνωση, χρειάζομαστε πρῶτ' ἀπ' ὅλα γι' αὐτό, ἔνωση κάτω ἀπὸ φιλελεύτερες ἀρχές, ἔνωση χωρὶς προσωπικά πάθια, μὲ τὴν Ἰδέα μόνο μπροστά. Ὁρεξη γιὰ τὸν αγώνα, εἶν' τὸ δεύτερο. Ἐχοντας τὰ δυὸ αὐτά, εἴμαστε βέβαιοι πὼς θαῦρουμε καὶ τὰ μέσα νὰ τὸν ἐξακολουθήσουμε· εἴμαστε βέβαιοι. πὼς θὰ μπορέσουμε νὰ βγάλουμε τὸ λαὸ μας ἀπ' τὴν πνευματικὴ σκλαδιά, ὅπως οἱ πατέρες μας τοῦ 21 ἀπ' τὴν πολιτικὴ· εἴμαστε βέβαιοι πὼς θ' ἀνατελεῖ καὶ στὸν τόπο μας ἡ μέρα, ποὺ ὁ Ἥλιος θὰ ρίχνει τὸ φῶς του σὲ κάθε γωνιὰ Ἑλληνικῆς γῆς· κι ἔτσι ἔχουμε τὴν ἐλπίδα, πὼς, ὅταν μὲ τὸ καλὸ θὰ γιορτάσει τὰ πενήντα τοῦ χρόνια ὁ «Νουμᾶς», ἐμεῖς ἀπόμαχοι πιά θὰ ρίχνουμε ματιὰ ὅλη εὐχαρίστηση στὰ περασμένα χρόνια, θὰ αἰστανόμαστε τὴν ἀνακούφιση ποὺ αἰσθάνονται σήμερα οἱ πρῶτοι ἀγωνιστὲς μὲ τὸ «Νουμᾶ», ἀκούοντας πάλι τῶν φιλόδοξων νέων τὸ χαρῶπὸ τραγούδι, ὅπως οἱ σημερινοὶ γέροι τὸ δικό μας,

«Ἐμεῖς ζοῦμε, δικές μας εἶν' οἱ ὥρες

«Κι ἔχει δίκι' ὁ ΖΩΝΤΑΝΟΣ».

A. ΤΡΑΝΟΣ

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ»

Ἡ Νέα Ἑλλάδα εἶναι ὁ μόνος τόπος ποὺ οἱ ἀγῶνες γιὰ ὁρισμένες ἀρχές καὶ ἰδέες, κρίνονται σὰν κάτι πρωτόφαντο καὶ παράξενο. Τοῦτο ἔρχεται, γιὰτὶ καὶ ὁ πολλὸς κόσμος καὶ οἱ λεγόμενες μορφωμένες τάξεις βρίσκονται ἀκόμα σ' ἐποχὴ βαρβαρότητας ποὺ σημάδι τῆς ἀλάθευτο εἶναι ἡ ἑλλειψὴ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ. Ὅπου δὲν ὑπάρχει ζωὴ, κίνηση, ὅπου θλίβεται τὸ πνέμα ἑνὸς λαοῦ κάτω ἀπὸ προγονικοὺς θαυμασμοὺς καὶ πατριωτικὰς μανίες, ὅπου στενεύουν τὰ σύνορα κάθε δράσης μονάχα γιὰ διαφόρους «ἐθνικοὺς σκοποὺς», ὅπου λείπει μὲ κάποια φυλετικὴ διοργάνωση, ὅχι τεχνικὰ ἐπιβλημένη μὲ «καθήκοντα» καὶ μὲ «θυσίες», μὰ ἐσωτερικὴ καὶ ἀσύνειδη ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴν πράξη καὶ μόνο, ὅπου βασιλεύει ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀερολογίας, ὅπου διευτύνουν πολυτεία καὶ κοινὴ γνώμη οἱ ἐπιτήδαιοι ὕμνολόγοι τῆς κάθε ἀδεξιότητος καὶ στενοκεφαλίας τοῦ λαοῦ, ἐκεῖ δὲν μπορεῖ ποτὲς νὰ γεννηθῇ καὶ νὰ ὑπάρξῃ πλατύτερη ἀντίληψη γιὰ τὸν ἄνθρωπο, γιὰ τὴ ζωὴ, γιὰ τὸ πνέ-

μα, γιὰ ἰδέες καὶ ἀρχές. Μιὰν ἀφιλοσόφητη σκέψη τῆς στιγμῆς πνέει ἀπάνου ἀπ' ὅλους, κ' ἔτσι ἡ μακρόχρονη συνήθεια μπάζει ἓνα ἔθνος ἀλάκαιρο σὲ φαῦλο κύκλο γιὰ νὰ στριφογυρίσῃ ἀνάμεσά του ὁ λοένα.

Οἱ κατάρεις καὶ τ' ἀναθέματα ποὺ ἀκουστήκανε σὰν ξέσπασε ὁ ἀγῶνας τῆς γλωσσικῆς ἰδέας, δείχνουν πόσο καλὰ στέκει ὁ παραπάνου χαρακτηρισμὸς γιὰ τὸ ἔθνος τὸ Ἑλληνικό. Ὅχι γιὰτὶ νομίζουμε πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ συζητηθῇ, καὶ νὰ χτυπηθῇ ἀκόμα, ἡ γλωσσικὴ ἀναγέννηση, ἀπὸ κείνους ποὺ εἶχανε δικὴ τους ἰδεολογία, δικό τους δρόμο καὶ σειρά, μὰ γιὰτὶ ὁ τρόπος τῆς πολεμικῆς φανέρωσε τὸ κατώτερο ἐπίπεδο τῆς λεγόμενης τάξης τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐπιστήμης, ποὺ μακριὰ πάντα τοὺς ἀπὸ τὸ πνέμα τῆς ἐπιστήμης ἐκμεταλλεύονταν τὸ αὐτοχρὸ τῶνομά της, ρίχνοντας στὰ σκυλιὰ τὰ ὅσια καὶ τὰ ἱερά, ξεγελώνοντας τὸν κοσμάκη καὶ νομίζοντας πὼς θὰ μπορέσουν καὶ τοὺς γύρω τους ν' ἀφισοίσουν μὲ τὰ ξεπεσμένα πατριωτικά τους ἱδανικά. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ μεγαλύτερο ρόλο στὸν πόλεμο κατὰ τῆς δημοτικῆς μας γλώσσας ἔπαιξαν καὶ παίζουν οἱ λόγοι οἱ «ἐθνικοί». Πόσο κάτω πρέπει νὰ στέκεται ἓνας λαὸς γιὰ νὰ τοὺς δίνῃ αὐτὶ καὶ πίστη, ὁ καθένας καταλαβαίνῃ.

Ὅμως αὐτὸ δὲν ἐμπόδισε, μέσα σὲ τέτοια περιουχλωσιά, τοὺς πιὸ γενναίους ὁπαδοὺς τῆς νέας διδασκαλίας ποὺ ὁ Ψυχάρης ἔφερε μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ ἔθνους, νὰ τραβήξουν τὸ δρόμο τους μέσα σὲ εἰρωνεῖες, σὲ ἀδιαφορίες, σὲ κατατρεμούς. Ἐνα ρέμα δυνατὸ συνεπῆρε τὴν περιφρόνηση, καὶ ὅλοι τοὺς ξαφνιασμένοι σταθήκανε νὰ ἰδοῦνε τὸ φοβερό τους ὄχτρο, ὅπως τοὺς τονε παρὰσταιναν οἱ δασκάλοι.

Σὰν ἓνα ἐγκάρδιο βλαστάρι, ἓνα παιδὶ ἀτρόμητο, ἓνα μοσχόδοιο λουλούδι, ἓνα φωτερὸ σημάδι τοῦ ἀγῶνα τοῦ γλωσσικοῦ, τὸ μόνο καὶ τὸ πρῶτο, πρέπει νὰ χαιρετηθῇ καὶ νὰ ὑμνηθῇ τὸ φύλλο τοῦτο, ποὺ ἔδειξε πὼς στὴν Ἑλλάδα τοῦ ἀπελπισμοῦ, δὲν πέθανε ἡ θεία φωτιὰ τῆς Ἰδέας, δὲ σάπισε ὁ σπόρος τῆς λευτεριάς, δὲ χάθηκε γιὰ πάντα ἡ ἐλπίδα τῆς ζωῆς. Τὸ ἔργο τοῦ «Νουμᾶ» θὰ λογαριαστῇ τόσο μιὰ μέρα, ὅσο δὲν τὸ ἐλπίζουμε. Τὸ καθαρὸ μάτι βλέπει καὶ ἀπὸ τώρα πόσο μεγάλη, πόσο βαριά, πόσο ἀψηλὴ στάθηκε ἡ δουλειὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἐπιμονῆς, μέσα σὲ χίλιω λογιῶν ἐμπόδια, γιὰ νὰ βαστήξῃ στὸν ἀνοιχτὸν ἀέρα, ἓνα φύλλο φτωχό, ἔρημο καὶ περιφρονημένο ἀπὸ τὸν ὄχλο τῆς δασκαλεμένης ἀμάθειας, νὰ βαστήξῃ παλληκαρίσια σηκωμένο τὸ κόκκινο μπαϊράκι τῆς δημοτικῆς